

film na horyzoncie

film dokumentalny

etap I - przygotowanie

FILM DOKUMENTALNY co to jest?

Film dokumentalny często kojarzony jest z telewizją, mylony z dziennikarskim reportażem albo sprowadzony do przyrodniczych filmów o łośniach – niesłusznie!

Kino dokumentalne *nie jest tylko obiektywnym relacjonowaniem rzeczywistości*, ale *przede wszystkim jej twórczą interpretacją*, pamiętajcie o tym! Rzeczywistość jest w waszych rękach i to wy decydujecie jakie jej fragmenty chcecie wykorzystać i jaki sposób.

POMYSŁ czyli gdzie szukać

Każdy film rozpoczyna się od pomysłu. Może to być scena, zdarzenie, ciekawa postać lub miejsce. Doświadczeni dokumentaliści są w stanie natychmiast stwierdzić i ocenić potencjał kryjący się w danej sytuacji lub osobie.

Pamiętajcie, że film ma przede wszystkim budzić emocje, szukajcie więc w sobie.

Czy znam kogoś kto mnie fascynuje? Czyje życie wydaje mi się niezwykle?

Nie bójcie się szukać blisko siebie. Wśród rodziny, przyjaciół, miejsc w których obracacie się na co dzień. Pamiętajcie, że to co dla Was jest codziennością, dla obcej osoby może być zupełnie nieznaną i egzotyczną.

BOHATER

Każdy film ma swojego bohatera. Najczęściej jest to człowiek, ale może też być miejsce, temat, zwierzę. Pamiętajcie jednak, że to z osobą najłatwiej nam będzie się utożsamić! **Wybór dobrego bohatera to, co najmniej, połowa sukcesu.** Porywając się na impresyjne tematy, wybieracie drogę znacznie trudniejszą, sukces filmu zależy wtedy w znacznej części od waszego doświadczenia, umiejętności i trafionego pomysłu. Natomiast ciekawy bohater pomoże wam unieść ciężar filmu i w naturalny sposób przedstawi gamę emocji, którą będziecie mogli wykorzystać do opowiedzenia historii.

Wybierając bohatera, ponosicie za niego odpowiedzialność. Film dokumentalny może mieć wielką siłę. Ze strzępów życia człowieka stworzycie swoją historię, lecz musicie pamiętać, że ponosicie odpowiedzialność za osoby które filmujecie. **Uważajcie z wyborem „bohaterów negatywnych”.**

DOKUMENTACJA

Gdy pomysł jest już w głowie, musicie go sprawdzić – temu służy dokumentacja. Umówcie się ze swoim bohaterem na rozmowę, spędźcie z nim trochę czasu. Zadawajcie dużo pytań, ale sami także opowiadajcie. Nie jesteście dziennikarzami, nie wpadacie jak rakieta po gotowe odpowiedzi, ale przede wszystkim poszukujecie. **Obserwujecie.** Staracie się zrozumieć.

Warto mieć ze sobą kamerę. Nie musicie od razu jej wyciągać, ale trzymajcie ją w pogotowiu. Jeśli poczujecie, że wszystko jest w porządku, możecie zaproponować, że „ponagrywacie”. Nie róbcie z tego wielkiego wydarzenia! Zadbajcie o to, aby jej włączanie i wyłączenie było jak najmniej zauważalne. **Pamiętajcie, aby wyłączyć czerwoną lampkę nagrywania** w ustawieniach lub zalepić ją taśmą.

Pamiętajcie, że to co w rzeczywistości wydaje się ciekawe, na ekranie może być nudne – i odwrotnie. Kamera ma niezwykłą umiejętność wykrywania najdrobniejszego fałszu i przenoszenia tego, co ponad słowami. Dokumentując, wyrabiacie w sobie umiejętność filmowego patrzenia na świat. Materiał oglądany na ekranie przyniesie Wam nową perspektywę. Możecie też robić zdjęcia, nagrywać rozmowy na dyktafon.

Poznajcie swojego bohatera, nie musicie się z nim na siłę zaprzyjaźniać, ale ważne jest, abyście sobie ufali. Szanujcie jego prywatność. Oczywiście starajcie się wejść jak najgłębiej, dociekajcie i pytajcie,

ale bądźcie też z nim szczerzy. Nie każdy zgodzi się, aby uczestniczyć z kamerą w jego domowym życiu, ale nie zawsze będzie to potrzebne. Niestety nie ma jednej recepty – nawet po zrealizowaniu kilkudziesięciu filmów, do każdego człowieka będziecie podchodzić od nowa. Pamiętajcie też, że uśmiech ma niesamowitą moc!

Może się zdarzyć, że po wyjęciu kamery wasz bohater zmieni swoje zachowanie, zacznie udawać, grać trochę inną osobę. Nie przejmujcie się tym! Trzymajcie kamerę na zewnątrz, dajcie mu się do niej przyzwyczaić. Nie musicie nawet jej włączać, postawcie ją na statywie, dajcie mu o niej zapomnieć.

Pamiętajcie, że niezwykle liczy się wasze zachowanie za kamerą. Jeśli wszyscy skupicie się na ekranie, wasz bohater będzie czuł się nieswojo. Nie próbujcie zachowywać pozorów profesjonalizmu – wykorzystajcie swój skarb niepozorności, **pozostańcie amatorami** bawiącymi się w film, a być może złapiecie rzeczy, których profesjonalnym filmowcom nigdy nie udało się zarejestrować!

Rada na początek – bądźcie cierpliwi. Każda nowa sytuacja potrzebuje czasu.

ROZMOWA Z CZŁOWIEKIEM

W ramach przełamania lodów i zdobycia informacji o swoim bohaterze możecie przeprowadzić z nim rozmowę już na początku pracy. Pamiętajcie – to **rozmowa a nie wywiad!**

Musicie być skupieni i poważni, chcecie wydobyć z człowieka trochę prawdy, on musi być przekonany, że traktujecie go poważnie. Najważniejsze hasło – **SŁUCHAĆ**.

Przygotujcie sobie pytania. Pierwsza zasada – starajcie się nie zaczynać ich od „czy” aby uniemożliwić odpowiedź „tak” lub „nie”. Nie zbieracie informacji tylko szukacie emocji!

Nie bójcie się dopytywać. Słowo „rozumiem” nie zaprowadzi was daleko. Pytajcie dlaczego, jak to, proście o wyjaśnienia.

Nie pozwalajcie skupić się na banałach. Jeśli rozmawiacie z muzykiem, prawdopodobnie bardzo chętnie i dużo będzie wam mówił o swojej twórczości, sypał zabawnymi anegdotkami. Nawet jeśli będzie to ciekawe, nie pozwólcie, aby zdominowało całą rozmowę. Szukajcie trudnych pytań. Jak żona znosi twoje częste trasy? Skoro tak dobrze się dogadujecie dlaczego perkusista odszedł? Zmuszajcie go do zastanowienia.

Krzysztof Kieślowski stworzył film „Gadające głowy”. Zadał tam rzeszy ludzi trzy pytania, które przeszły do klasyki – „**Kim jesteś?**”, „**Czego byś chciał?**”, „**Co jest dla Ciebie najważniejsze?**”.

Nie bójcie się ich wykorzystywać, zmuszają do autorefleksji i przynoszą niezwykle rezultaty.

SCENARIUSZ

Teraz możecie napisać scenariusz. Postawcie sobie trzy pytania:

- **Co?**

Co/kogo filmujecie? Kim jest ta osoba, jaki aspekt rzeczywistości was interesuje? Czy filmując pielęgniarkę, chcecie skupić się na jej pracy w gabinecie, czy na relacjach z nastoletnim synem? Czy może rejestrujecie sytuację w barze mlecznym, obserwując twarze odwiedzających go osób?

- **Jak?**

Określcie stronę formalną waszego filmu. Kamera z ręki czy ze statywu? Obserwacja, inscenizacja, impresje? Jak będą wyglądać wasze zdjęcia? Czy skupiacie się na dialogach i rozmowach, czy szukacie sytuacji? Obserwujecie z daleka na długim obiektywie, czy trzymacie się blisko bohaterów?

Odzywacie się zza kamery, wchodzicie przed nią, a może nie ujawniacie się wcale? Spisanie założeń zmusi was do podjęcia decyzji.

- **Dlaczego?**

Dlaczego ten temat? Co chcecie z niego wynieść, co was porusza? Do czego dążycie?

Drabinka scen

Jeżeli jesteście w stanie określić dokładnie, jakie sceny nakręcicie, nic nie stoi na przeszkodzie, aby zrobić drabinkę. Chociaż nie jest to konieczne. Technikę tę możecie wykorzystać na etapie montażu, bardzo dobrze jest wydrukować sobie charakterystyczne stopklatki z poszczególnych scen i opisać

je w kilku słowach. W ten sposób przygotowane karteczki możecie powiesić na tablicy korkowej i wspólnie poszukać nowych układów montażowych.

Trzyczęściowa struktura filmu

Film dokumentalny, jak każdy inny, ma swój początek środek i koniec, choć granice tych części nie są tak wyraźne jak w filmie fabularnym. Zastanówcie się, czy w życiu waszych bohaterów będą miały miejsce przełomowe lub znaczące dla nich wydarzenia i bądźcie na nie uważni. Mogą okazać się przydatne w trakcie tworzenia konstrukcji filmu.